

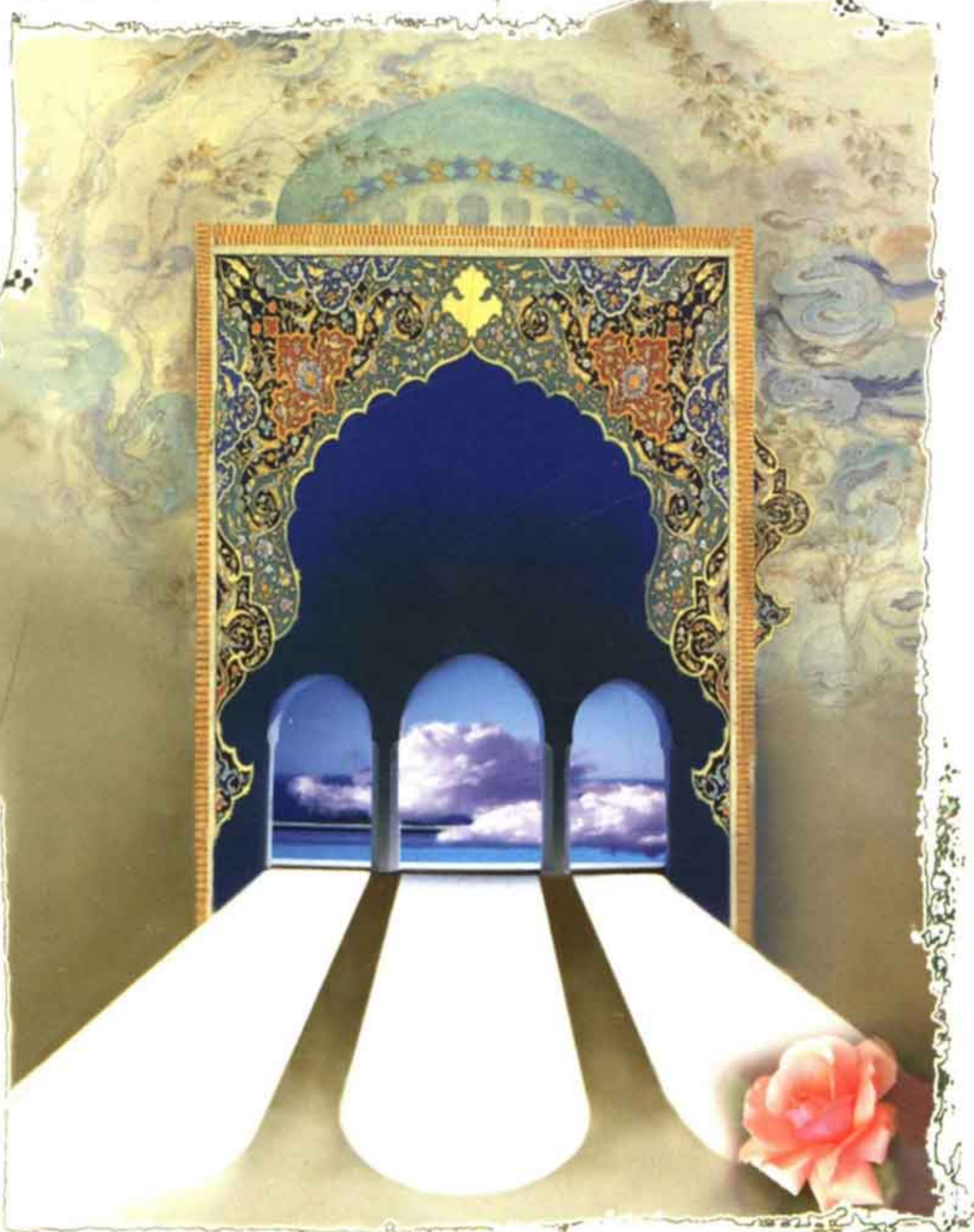

سلسله مباحث مہدویت

علیہ السلام

حکومت حضرت مہدی در عصر ظہور

علی اصغر رضوانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رضوانی، علی اصغر، ۱۳۳۳ -

حکومت حضرت مهدی علیه السلام در عصر ظهور / تألیف علی اصغر رضوانی - قم: مسجد مقدّس جمکران، ۱۳۸۵.

۴۸ ص:؛ ۱۱x۱۷ س.م.

ISBN 964-973-001-x

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیپا.

۱. مهدویت، ۲. مهدیت - انتظار، ۳. محمد حسن (عج)، امام دوازده، ۲۵۵ق. -

الف. مسجد جمکران (قم). ب. عنوان.

۲۹۷/۴۶۲

ح ۸ / ۵۶ / BP۲۲۴

۱۱۴۵۴ - ۸۵ م

کتابخانه ملی ایران

☐	حکومت حضرت مهدی علیه السلام در عصر ظهور	■ نام کتاب:
☐	علی اصغر رضوانی	■ مؤلف:
☐	واحد پژوهش انتشارات مسجد مقدّس جمکران	■ ویرایش:
☐	امیرسعید سعیدی	■ صفحه آرا:
☐	انتشارات مسجد مقدّس جمکران	■ ناشر:
☐	بهار ۱۳۸۵	■ تاریخ نشر:
☐	اوّل	■ نوبت چاپ:
☐	سرور	■ چاپ:
☐	۵۰۰۰ جلد	■ تیراژ:
☐	۲۰۰ تومان	■ قیمت:
☐	X - ۰۰۱ - ۹۷۳ - ۹۶۴	■ شابک:

☐	انتشارات مسجد مقدّس جمکران	■ مرکز پخش:
☐	فروشگاه بزرگ کتاب واقع در صحن مسجد مقدّس جمکران	
☐	۷۲۵۳۷۰۰ ، ۷۲۵۳۳۴۰ - ۰۲۵۱	■ تلفن و نمابر:
☐	۶۱۷	■ قم - صندوق پستی:

﴿حق چاپ مخصوص ناشر است﴾

حکومت حضرت مهدی علیه السلام

در عصر ظهور

تألیف: علی اصغر رضوانی

فهرست مطالب

۷	مقدمه ناشر
۹	پیشگفتار
۱۰	تجلی اسلام در عصر ظهور
۱۱	اهل کتاب در عصر ظهور
۱۴	رفتار حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> با اهل کتاب
۱۴	تجلی تشیع در عصر ظهور
۱۶	برخورد امام زمان <small>علیه السلام</small> با انحرافات فکری
۱۸	مقابله با تبعیض نژادی
۲۰	نوع حکومت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۲	روش حکومتی حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۳	سامان‌پذیری زندگی مردم
۲۳	سرلوحه برنامه‌های حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۵	عوامل تأثیرگذار در گسترش عدالت
۲۶	سیره عملی و روش شخصی حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۷	وضعیت امنیت اجتماعی در عصر ظهور
۲۷	رشد عقلی و تکامل علمی در عصر ظهور
۲۹	رشد تربیتی عصر ظهور
۳۰	نحوه تقسیم اموال در عصر ظهور
۳۰	رفاه اقتصادی در عصر ظهور
۳۲	کثرت اموال در عصر ظهور
۳۳	وضعیت مساجد در عصر ظهور
۳۴	حرمین شریفین در عصر ظهور

۳۶	انتقام از مخالفان
۳۷	عمل به حکم داوود
۳۹	مشارکت مسیح <small>علیه السلام</small> در حکومت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۰	فاصله بین ظهور روز قیامت
۴۱	شهادت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۳	اصلاحات فراگیر
۴۳	مقرّ حکومت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۴	آثار و برکات ظهور حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۵	تکنولوژی در عصر ظهور
۴۵	علائم عصر ظهور
۴۶	امام حسین <small>علیه السلام</small> غسل دهنده حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
* * *	
۴۸	نوآوری در حکومت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۸	تحولی جدید در حکومت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۹	نقل روایات
۵۱	بررسی کلی روایات
۵۲	بررسی هریک از عناوین
۵۲	۱ - سلطه جدید
۵۲	۲ - امر جدید
۵۳	۳ - دعوت جدید
۵۳	۴ - کتاب جدید
۵۵	۵ - سنت جدید
۵۵	۶ - قضاوت جدید
۵۶	«علی العرب شدید»

مقدمه ناشر

در عصر کنونی که دشمنان بشریت، افکار و عقاید انحرافی را در جامعه جهانی ترویج می‌کنند و منجی موعود واقعی را برای حیات و قدرت پوشالی و کاخ عنکبوتی خود خطرناک می‌دانند، درصدد ایجاد انحراف فرهنگی برآمده‌اند و با پوچ‌گرایی، جامعه بشری و اخلاق و رفتار نیکو را مورد تعرض قرار داده‌اند، برآن شدیم تا حقیقت مهدویت را با سلسله مباحث مختصر منجی موعود برای مشتاقان علم و فضیلت عرضه نماییم.

امید است مورد توجه حضرت حقّ جلّ و اعلا قرار گیرد.

مدیر مسؤول انتشارات
مسجد مقدّس جمکران
حسین احمدی

پیشگفتار

برای تشکیل جامعهٔ واحد و امت واحد، یک موضوع ضروری است و آن جهان‌بینی واحد و اعتقاد واحد است.

در دوران ظهور و روزگار دولت بنیاد مهدوی علیه السلام جهان‌بینی واحدی بر جهان حاکم می‌گردد و راه و روش و برنامه‌ها یکی است، و یک پارچگی و یگانگی واقعی در عقیده و مرام پدید می‌آید، و مردمان همه یکدل و یک زبان به سوی سعادت و صلاح حرکت می‌کنند.

امام مهدی علیه السلام که مصلحی حقیقی است و راه و روش او بر پایهٔ قانون جاویدان حق و عدل استقرار دارد و با فطرت و سرشت انسان‌ها هماهنگ و سازگار است، وحدتی واقعی را بر اساس اصول توحید و ایدئولوژی اسلامی پی می‌ریزد و همهٔ انسان‌ها را در زیر شعار یگانه و دین واحد گرد می‌آورد.

امام علی علیه السلام به مالک بن حمزه فرمود: «... در این زمان قائم ما قیام کند و همه را بر یک مرام و عقیده گرد آورد»^۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: «فوالله يا مفضل! ليرفع عن الملل والأديان الاختلاف ويكون الدين كله لله»؛^۱ «... به خدا سوگند ای مفضل! [امام قائم] از میان ملت‌ها و آیین‌ها اختلاف را برمی‌دارد و یک دین بر همه حاکم می‌گردد.»

تجلی اسلام در عصر ظهور

دینی که خود امام مهدی علیه السلام به آن متدین است و بعد از ظهور با آن بر مردم حکومت می‌کند، دین اسلام است. این مدعا را با چند دلیل می‌توان به اثبات رساند:

۱ - از آنجا که حضرت مهدی علیه السلام خاتم اوصیای پیامبر اسلام است، و قرار است به طور حتم او بر عالم حکومت کند، لذا به طور حتم دین حاکم در آن زمان، دین اسلام است.

۲ - از آنجا که حکومت حضرت مهدی علیه السلام مطابق روایات متواتره و صحیحه، حکومت عدل در تمام زمینه‌هاست، و عدل کامل نیز منحصر در اسلام است، نتیجه می‌گیریم نظامی را که حضرت مهدی علیه السلام با آن حکومت خواهد کرد، نظام اسلام خواهد بود.

۳ - مطابق برخی از اخبار، حضرت مهدی علیه السلام بر امت اسلامی حکومت خواهد کرد، این روایات به نوبه خود دلالت دارد که حکم او اسلامی بوده و احکام اجرایی او اسلامی خواهد بود.

ترمذی به سند حسن از ابی سعید خدری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده که فرمود: «همانا در میان امت من مهدی است که خروج خواهد کرد...»^۲

۱. بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۴.

۲. الحاوی للفتاوی، ج ۲، ص ۱۲۶.

۴ - برخی از روایات نیز به طور صریح دلالت دارد بر این که حضرت مهدی علیه السلام احکام اسلام و سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله را بعد از ظهور به اجرا خواهد گذاشت: طبرانی در «المعجم الاوسط» و نیز ابونعیم اصفهانی از ابی سعید خدری نقل کرده اند که گفت: از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: مردی از اهل بیتم خروج می کند که به سنت من قیام می نماید...»^۱

۵ - روایاتی که به طور متواتر از رسول خدا صلی الله علیه و آله و ائمه اهل بیت علیهم السلام وارد شده که امام مهدی علیه السلام زمین را پر از عدل و داد خواهد کرد. و عدل کامل تنها در دین خاتم و کامل متجلی است که همان دین اسلام است. نتیجه این که دینی که حاکم در عصر ظهور است، همان دین اسلام می باشد.

اهل کتاب در عصر ظهور

از برخی روایات استفاده می شود که در عصر دولت حضرت مهدی علیه السلام جز مسلمان احدی روی زمین باقی نمی ماند.

ابن بکیر می گوید: از حضرت ابوالحسن علیه السلام تفسیر آیه شریفه «وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ» را سؤال کردم، فرمود: «أُنزِلَتْ فِي الْقَائِمِ علیه السلام إِذَا خَرَجَ فِي الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ وَالزَّنَادِقَةَ وَأَهْلَ الرِّدَّةِ وَالْكَفَّارِ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَغَرْبِهَا، فَعَرَضَ عَلَيْهِمُ الْإِسْلَامَ، فَمَنْ أَسْلَمَ طَوْعاً أَمَرَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَمَا يُؤْمَرُ بِهِ الْمُسْلِمُ وَيَجِبُ لَهُ عَلَيْهِ، وَمَنْ لَمْ يَسْلَمْ ضَرَبَ عُنُقَهُ حَتَّى لَا يَبْقَى فِي الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ أَحَدٌ

إِلَّا وَحْدَ اللَّهِ»؛^۱ «آیه مذکور در شأن قائم نازل شده است، وقتی آن جناب ظاهر شود دین اسلام را بر یهود و نصارا و صابئین و کفار شرق و غرب عرضه می‌دارد، پس هر کس با میل و اختیار اسلام بیاورد او را به نماز و زکات و سایر واجبات امر می‌کند، و هر کس از قبول اسلام سرباز زند، گردنش را می‌زند، تا آنکه در شرق و غرب زمین جز موحد و خداپرست کسی باقی نمی‌ماند...».

ولی با مراجعه به روایات دیگر پی خواهیم برد که یهود و نصارا تا روز قیامت باقی خواهند ماند.

ابوبصیر می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم که صاحب‌الامر با اهل ذمه، یهود و نصارا چه خواهد کرد؟ فرمود: «... یسالمهم کما سالمهم رسول الله صلی الله علیه و آله، ویؤدّون الجزیه عن ید وهم صاغرون...»؛^۲ «مانند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با آنان مصالحه می‌کند، آنها هم با کمال تواضع و خواری جزیه می‌دهند.»

امام باقر علیه السلام فرمود: «صاحب‌امر، مهدی نامیده شده به جهت آن که تورات و سایر کتاب‌های آسمانی را از غاری که در انطاکیه واقع شده خارج می‌کند و بین اهل تورات به تورات و اهل انجیل به انجیل و اهل زبور به زبور و اهل قرآن به قرآن حکم خواهد کرد».^۳

از آنجا که این دسته روایات که دلالت بر بقای یهود و نصارا تا روز قیامت دارد با ظاهر آیات قرآن مطابق است، لذا آن را بر طایفه اول از روایات مقدم می‌داریم.

۲. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۷۶ و ۳۸۱.

۱. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۴۰.

۳. الغیبه، نعمانی، ص ۱۲۵.

خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾؛^۱ «و ما از کسانی که ادعای نصرانیت داشتند پیمان گرفتیم، پس قسمتی از پندهای ما را فراموش نمودند، ما هم دشمنی و کینه را تا قیامت در بینشان انداختیم.»

و نیز می فرماید: ﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ إِنِّي فَتَوَّافِكَ وَرَافِعُكَ إِلَىٰ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾؛^۲ «یادآور زمانی را که خداوند فرمود: ای عیسی! همانا من تو را گرفته و به سوی خویش برآرم و از کفار دورت نمایم و پیروانت را تا قیامت بالادست و مسلط بر کفار گردانم.»

از این آیات و آیات دیگر استفاده می شود که یهود و نصارا تا روز قیامت باقی خواهند ماند، هر چند ممکن است در اقلیت باشند و بدون آنکه صاحب اختیار و اقتدار گردند، در پناه دولت اسلامی جان و مال و آبرو و ناموس آنها محفوظ باشد.

در آیه اخیر دو نکته قابل توجه است:

- ۱ - این که مقصود به «توقی» در آیه اخذ به قوت و تمام است نه مرگ، آن گونه که علامه طباطبایی رحمته الله علیه از اهل لغت نقل کرده است.
- ۲ - مقصود از متابعین حضرت عیسی علیه السلام که بر کفار تفوق داده شده اند کسانی هستند که در زمان آن حضرت و بعد از ایشان در خط توحید بوده و بعد از ظهور اسلام از پیامبر آن؛ یعنی حضرت محمد صلی الله علیه و آله پیروی کرده اند.

۲. سوره آل عمران، آیه ۵۵.

۱. سوره مائده، آیه ۱۴.

رفتار حضرت مهدی علیه السلام با اهل کتاب

مطابق برخی از روایات، حضرت مهدی علیه السلام بین اهل تورات به توراتشان و بین اهل انجیل به انجیلشان و بین اهل زبور به زبورشان حکم خواهد کرد. حال سؤال این است که اگر همه اهل عالم مسلمان هستند، چرا حکم بین تمام مردم در عصر ظهور یکسان نخواهد بود؟

در این باره می‌گوییم: همان‌گونه که قبلاً اشاره شد کسانی که از اهل کتاب معاند نبوده و در صدد ستیز و جنگ و مقابله با حضرت و حکومت او بر نیایند می‌توانند در ذمه اسلام و مسلمین بوده و با اعطای جزیه به زندگی خود ادامه دهند. و در مورد سؤال چند احتمال وجود دارد:

۱ - مقصود از آن روایات تطبیق این کتب در آن قسمتی است که فرمان به دخول در اسلام و ایمان به پیامبر داده است. اموری که در نسخه‌هایی از انجیل که حضرت مهدی علیه السلام یا حضرت عیسی علیه السلام به آنها نشان می‌دهند موجود است.

۲ - این که مقصود آن است که حضرت احکام این کتب را بر معتقدان به آنها که اسلام نیاورده‌اند ولی تحت ذمه اسلامند به اجرا خواهد گذاشت.

تجلی تشیع در عصر ظهور

شکی نیست که اسلام آخرین دین بشر از جانب خداوند متعال است. لذا خداوند متعال پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را به عنوان «خاتم النبیین» توصیف کرده، آن حضرت نیز تصریح به این نموده که بعد از خود پیامبری دیگر نخواهد بود. لکن سؤال این است که از بین مذاهب موجود کدامین مذهب از مذاهب اسلامی به اجرا در خواهد آمد؟

این است که مطابق آیات و روایات فراوان دین حاکم در عصر ظهور دین اسلام است،^۱ ولی با ضمیمه کردن این آیات به آیه اکمال پی می‌بریم که مذهب رایج در عصر ظهور همان مذهب تشیع است.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾؛^۲ «امروز دین شما را کامل کردم و نعمت خود را بر شما تمام نمودم و اسلام را به عنوان آیین [جاودان] شما پذیرفتم.»

در آن روز چه اتفاق افتاده است که خداوند به سبب آن دین خود را بر مردم کامل کرده و نعمت را بر آنان تمام نموده است، و اسلام را همراه با آن پذیرفته است؟ کلید فهم این سؤال‌ها بررسی شأن نزول آیه و روشن شدن مصداق کلمه «الیوم» در آیه شریفه است.

با مراجعه به روایات و بیان مفسرین در ذیل آیه فوق پی می‌بریم که شأن نزول آیه قضیه‌ای است که در غدیر خم، روز هیجدهم ذی حجه اتفاق افتاده است. در آن روز پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دست حضرت علی رضی الله عنه را بلند کرده و او را به عنوان امام و خلیفه و جانشین بعد از خود معرفی کرده است. پس دین مرضی خداوند در عصر ظهور که بر همه ادیان غالب خواهد شد، همان دینی است که در مذهب تشیع یعنی پیروی از امام علی رضی الله عنه و یازده امام معصوم از فرزندان او متبلور شده است.

لذا خداوند متعال در سوره نور می‌فرماید: ﴿... وَلِيُمْكِنَ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي

۱. سوره توبه، آیه ۳۳.

۲. سوره مائده، آیه ۳.

از تَضَى لَهُمْ...؛ «و دینی را که برای آنها پسندیده است پیاده خواهد نمود.»
این دین پسندیده همان دینی است که در روز غدیر خم با خط ولایت
مستدام است.

برخورد امام زمان علیه السلام با انحرافات فکری

یکی از مشکلاتی که امام مهدی علیه السلام با آن روبه‌رو می‌شود، مشکل
انحراف‌ها و برداشت‌ها و تفسیرهای نادرستی است که در راه و روش‌های دین
خدا و اصول و فروع احکام الهی پدید آمده و قرن‌ها در ذهن جامعه اسلامی
نفوذ و رسوخ کرده است. این موضوع، مانع عظیمی بر سر راه امام مهدی علیه السلام
است؛ زیرا کفر و کافر به سلاحی مجهز نیست و انسان بی‌اعتقاد، حقی را به نام
اسلام واژگونه نیاموخته است و برای او اصل یا اصولی را نادرست تفسیر
نکرده و چیزی را به شکل انحرافی و نادرست به نام دین خدا در ذهن مردم
جای نداده است و آیه یا حدیثی را به رأی و دلخواه خویش معنی نکرده است...
این کار آسانی است، لیکن با مسلمان و مدعی خداشناسی که تعالیم دین یا
بخش‌هایی از آن را به گونه‌ای انحرافی آموخته و معنای بسیاری از احادیث
و آیات قرآنی را برعکس فهمیده است و... چگونه می‌توان روبه‌رو شد؟ و چه
سان می‌توان به این طبقه فهماند که این افکار و اندیشه‌ها و تفسیر و تأویل‌ها
که آنان و جامعه و پیشوایان و مبلغان مذهبی ایشان به نام دین آموزش داده‌اند
و سال‌ها بلکه قرن‌ها گفته و تکرار کرده‌اند دین خدا نیست؟ در این جا

مشکلاتی روی می‌دهد که در مورد کافران و بی‌اعتقادان وجود ندارد؟ این جریان یکی از موانع بزرگ بر سر راه امام مهدی علیه السلام است؛ زیرا در این جریان امام تنها با توده‌های ناآگاه رو در رو نیست، بلکه عاملین اصلی توجیه‌ها و تأویل‌ها و انحراف‌ها و تحریف‌ها نیز پشت سر آنان قرار دارند و همواره به تحریک افکار و فتنه‌گری مشغول‌اند. عاملان اصلی برعکس تفسیر کردن قرآن و حدیث از سه جریان تشکیل می‌شوند:

- ۱ - روحانیان دنیا دار و وابسته.
- ۲ . سرمایه‌داران و اشراف بی‌دین.
- ۳ . حکومت‌های به ظاهر اسلامی.

شاید بخشی از برنامه‌های کشتار گسترده و فراگیر امام مهدی علیه السلام در جامعه‌های اسلامی در این ارتباط باشد و به این علت باشد که مسلمانان با حربۀ اسلام انحرافی - که در حقیقت ضد اسلام است - به جنگ با امام برمی‌خیزند، و امام ناگزیر با قاطعیت با آنان روبه‌رو می‌شود، البته در صورتی که از افکار و اندیشه‌های نادرست خویش دست برندارند.

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ اسْتَقْبَلَ مِنْ جَهْلَةِ النَّاسِ أَشَدَّ مِمَّا اسْتَقْبَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ مِنْ جَهَالِ الْجَاهِلِيَّةِ. قُلْتُ: وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى النَّاسَ وَهُمْ يَعْبُدُونَ الْحِجَارَةَ وَالصُّخُورَ وَالْعِيدَانَ وَالْخَشَبَ الْمَنْحُوتَةَ، وَأَنْ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ أَتَى النَّاسَ وَكُلَّهُمْ يَتَأَوَّلُ عَلَيْهِ كِتَابَ اللَّهِ وَيَحْتَجُّ عَلَيْهِ بِهِ...»^۱ «آزاری که قائم به هنگام رستاخیز خویش از جاهلان آخرالزمان

بیند بسی سخت تر است از آن همه آزار که پیامبر صلی الله علیه و آله از مردم جاهلیت دید. راوی می گوید: گفتم این چگونه می شود؟ امام فرمود: پیامبر به میان مردم آمد در حالی که ایشان سنگ و صخره و چوب و تخته های تراشیده را می پرستیدند، و قائم ما که قیام کند مردمان همه از کتاب خدا برای وی دلیل می آورند و آیه های قرآن را تأویل و توجیه می کنند.»

مشکل امام زمان علیه السلام، مشکل توده های جاهل و نادانی است که در دوران عمر خود گرفتار بدآموزی های گسترده در تعالیم دین بوده اند و به رهبری و راهنمایی تزویرگران عالم نما از سر جهل رو در روی امام و منجی خویش می ایستند، و با تحریک مدعیان دروغین علم دین با امام بر حق به ستیز برمی خیزند، و درگیری با حربۀ تأویل قرآن خواهد بود.

کوشش امام و رسالت او تطبیق درست و دقیق تعالیم قرآن بر مسائل حیات بشری و مشخص کردن حد و مرزهای واقعی احکام اسلام است.

مقابله با تبعیض نژادی

گرچه برخی ادیان محرف و آیین های شبه دینی، معتقد به برتری برخی عناصر و انسان ها بر برخی دیگرند، لکن مطابق ادله ای که به آنها اشاره خواهیم کرد در حکومت و دولت حضرت مهدی علیه السلام نژادپرستی جایگاهی ندارد:

۱ - دعوت حضرت بر اساس احکام اسلامی است، و می دانیم که اسلام به طور صریح نژادپرستی را نفی می کند، آنجا که می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ

اللَّهِ أَتَقِيكُمْ؟^۱ «ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را از تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید [ولی] گرامی‌ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماست.»

اسلام دین عموم مردم در عصر ظهور است و اختصاص به قوم و دسته خاصی ندارد. خداوند می‌فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ»^۲ «ما تو را جز برای همه مردم نفرستادیم تا بشارت دهی و بترسانی، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند.»

اسلام ملاک‌های جدیدی را برای برتری جویی قرار داده است که هیچ ارتباطی با نژادپرستی و عنصرت‌ندارد:

الف. علم: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ»^۳ «بگو آیا کسانی که می‌دانند با کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟ تنها خردمندان متذکر می‌شوند.»

ب. تقوا: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقِيكُمْ»^۴ «همانا گرامی‌ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماست.»

ج. جهاد: «لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً...»^۵ «[هرگز] افراد با ایمانی که بدون بیماری و ناراحتی از جهاد بازنشستند، با مجاهدانی که در راه خدا با مال

۱. سوره حجرات، آیه ۱۳.

۲. سوره سبأ، آیه ۲۸.

۳. سوره زمر، آیه ۹.

۴. سوره حجرات، آیه ۱۳.

۵. سوره نساء، آیات ۹۵ و ۹۶.

و جان خود جهاد کردند یکسان نیستند. خداوند مجاهدانی را که با مال و جان خود جهاد نمودند بر قاعدان [ترک‌کنندگان جهاد] برتری مهمتی بخشیده...».

۲ - دعوت حضرت مهدی علیه السلام و دولت او جهانی است، و این نوع دعوت با نژادپرستی سازگاری ندارد.

۳ - مطابق برخی از روایات، دولت حضرت مهدی علیه السلام دولتی متعادل و مخالف با نژاد پرستی است:

الف. روایاتی که دلالت دارد بر این که حکم حضرت بر عرب شدید است.^۱ و اگر قرار بر حکومت نژادپرستی باشد این روایات متضافره بی معنا خواهد بود.
ب. روایاتی که دلالت دارد بر این که اصحاب خالص حضرت از نژادهای مختلف و از کشورهای مختلف هستند.

شیخ طوسی از ابی بصیر از امام صادق علیه السلام نقل کرده که درباره اصحاب قائم علیه السلام فرمود: «سیصد و سیزده نفر مرد به عدد اهل بدر از مکان‌های مختلف به سوی او می‌آیند».^۲

۴ - مطابق برخی از روایات، حضرت به سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله عمل خواهند نمود. و می‌دانیم که سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله نفی هرگونه نژادپرستی بوده است.

نوع حکومت حضرت مهدی علیه السلام

می‌توان به طور جزم ادعا کرد که نوع حکومت حضرت مهدی علیه السلام شبیه هیچ یک از حکومت‌های موجود در دنیا نیست زیرا:

۱. صحیح بخاری، ج ۹، ص ۶۰. ۲. الغیبة طوسی، ص ۲۸۴.

اولاً: حضرت مهدی علیه السلام قرار است در عصر ظهورش اسلام را به تمام معنا به عنوان برنامه حکومتی عادل پیاده کند، و می دانیم که برنامه های اسلامی با هیچ یک از نظام های حکومتی جهان مطابقت و مشابهت کامل ندارد.

ثانیاً: اساس و بنیاد حکومت های رایج در دنیا بر ظلم و تعدی استوار است، حتی حکومت دموکراسی که براساس رأی اکثریت استوار است، در آن ظلم به اقلیتی است که حاکم و حکومت او را نپذیرفته است، در حالی که امام زمان علیه السلام یکی از اهداف اصلی حکومتش برچیدن ظلم و بی عدالتی و گسترش عدل و داد در سطح کل جامعه است.

ثالثاً: همه نظام ها و قوانین موجود در جهان بر مادیّت و اسقاط عنصر الهی در امور استوار است، خواه به صراحت تصریح کرده باشند همانند مارکسیست ها یا ضمناً همانند هر حکومتی دیگر، در حالی که نظام حکومتی حضرت مهدی علیه السلام بر پایه معنویّت و ربط انسان به خدا و تربیت جسم و روح استوار است. لذا تمام قوانین حکومت حضرت، قوانین الهی خواهد بود.

رابعاً: حکومت امام زمان علیه السلام نوع حکومتی است که تمام خواسته های مادی و معنوی بشر را که در دوره های قبل و حکومت های پیشین برآورده نشده است تأمین خواهد کرد. و مردم را از یأس و ناامیدی که از ناکامی حکومت های پیشین پدید آمده برطرف می سازد. و لذا در روایات آمده است: «همانا دولت ما آخرین دولت است و برای هیچ اهل بیتی دولتی نیست جز آن که قبل از ما مالک حکومت خواهند شد، تا این که وقتی سیره ما را دیدند

نگویند: اگر ما مالک شده بودیم به مثل همین روش عمل می کردیم. و این است گفتار خداوند متعال: ﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾.^۱

روش حکومتی حضرت مهدی علیه السلام

امام مهدی علیه السلام در راه و روش خویش سازش ناپذیر است و در اجرای حدود و احکام الهی و مبارزه با ستمگران قاطعیتی خدایی دارد. چشم پوشی و مسامحه‌ای در راه و روش او نیست. از ملامت ملامت‌گران نمی‌هراسد، از هیچ مقام و قدرتی نمی‌ترسد، و بدون هیچ گونه ملاحظه‌ای تبه‌کاران را کیفر می‌دهد.

قاطعیت، خصلت همه رهبران راستین الهی است و در امام مهدی علیه السلام این خصلت در حدّ اوج و کمال است. و معیار پاک‌سازی اجتماعات بشری همین است.

امام باقر علیه السلام فرمود: «قائم قیام می‌کند... بر اعراب سختگیر است و راه و روش او شمشیر بوده و در راه اجرای برنامه‌های الهی از ملامت ملامت‌گران نمی‌هراسد».^۲

امام کاظم علیه السلام فرمود: «... خداوند برای دوازدهمین امام از خاندان ما هر دشواری را آسان می‌گرداند و به دست او هر جبار سرسختی نابود می‌شود و هر شیطان سرکشی هلاک می‌گردد».^۳

۲. الغیبة، نعمانی، ص ۲۳۳.

۱. اعلام الوری، ص ۴۳۲.

۳. کمال الدین، ج ۲، ص ۳۶۹.

سامان‌پذیری زندگی مردم

در زیارت نامه‌ها و روایاتی که درباره حضرت مهدی علیه السلام و عصر ظهور رسیده به زندگی اصیل و درست انسان در پرتو فروغ جاودانه تعالیم امام مهدی علیه السلام اشاره رفته است.

در زیارتی درباره حضرت مهدی علیه السلام می‌خوانیم: «... السلام علی ربيع الأنام ونصرة الأيام...»^۱ «سلام بر بهاران زندگی مردمان و طراوت روزگاران...».

امام حسین علیه السلام فرمود: «منا اثنی عشر مهدياً... و آخرهم التاسع من ولدي وهو القائم بالحق، يحيى الله به الأرض بعد موتها...»^۲ «در خاندان ما دوازده مهدی است... آخر آنان نهمین فرزند من است که به حق قیام کند، و خداوند زمین مرده را به دست او زنده کند...».

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ﴿إِعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا...﴾ فرمود: «یعنی خداوند زمین را با عدل قائم در رستاخیز ظهور او زنده می‌گرداند، پس از آنکه از ستم فرمانروایان ضلالت مرده باشد...»^۳.

سرلوحه برنامه‌های حضرت مهدی علیه السلام

گسترش عدالت در سراسر گیتی در رأس آرمان‌های انقلاب امام مهدی علیه السلام قرار دارد و از هدف‌های اساسی آن تحوّل عظیم جهانی است، چنان که این اصل از نخستین هدف‌ها و اصلی‌ترین برنامه‌های همه پیامبران بوده است، که

۲. کمال‌الدین، ج ۱، ص ۳۱۷.

۱. مفاتیح الجنان، ص ۵۳۱.

۳. الغیبة نعمانی، ص ۲۵.

در گذشته تاریخ، اجتماعات و مردمان را بدان فرا خوانده‌اند و در راه تحقق آن فداکاری‌های فراوان کرده‌اند. می‌توان گفت بیشترین درگیری و مبارزه پیامبران بر سر اجرای عدالت بوده است...

امام زمان علیه السلام در برابر طبقات آگاه و عالمان و روشنفکرانی که بخواهند به گونه‌ای در برابر اجرای عدالت بایستند مقاومت می‌کند، و با کسانی که با توجیه کلام خدا و تأویل آیات قرآن کریم، قصد تضعیف مبانی انقلاب او را دارند درگیر می‌شود و آنان را از جلو راه انقلاب بر می‌دارد.

«عدل» به معنای رعایت دقیق حق و حقوق مردم و برابری همه آنها در برخورداری از حقوق و منافع مشروع و معقول خویش است، چنان که «ظلم» زیر پا نهادن حق و حقوق دیگران و نابرابری و تبعیض است. عدالت، زمینه حیات اجتماعی تنها در بخش ویژه‌ای از جامعه نیست، بلکه در همه ابعاد حیات فردی و اجتماعی، عامل اصلی حیات و زندگی انسان، اصل عدالت و عدل است. عدل حیات زندگی است و زندگی بی عدالت مرگی است که حیات پنداشته می‌شود.

امام حسین علیه السلام فرمود: «لو لم یبق من الدنیا إلا یوم واحد لطول الله عزوجل ذلك الیوم حتی یرج رجل من ولدی فیملأها عدلاً وقسطاً كما ملئت جوراً وظلماً. كذلك سمعت رسول الله یقول»؛^۱ «اگر از عمر دنیا تنها یک روز باقی مانده باشد خداوند آن روز را طولانی گرداند تا مردی از فرزندان من قیام کند و زمین را از عدل و داد بیاکند، آن گونه که از ستم و بیداد آکنده باشد. این چنین از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیدم.»

امام زمان در لحظات نخستین پس از تولد، دهان به سخن گشود و عرض کرد: «... اللَّهُمَّ انجز لي ما وعدتني وأتمم لي أمري وثبت وطأتي واملاً الأرض بي عدلاً وقسطاً»؛^۱ « خداوند! به آنچه بر من وعده دادی وفا کن، و امر مرا به کمال برسان، و گام‌های مرا استوار بدار، و زمین را به دست من آکنده از عدل و داد ساز.» امام علی علیه السلام دربارهٔ عصر ظهور حضرت مهدی علیه السلام می‌فرماید: «... لينز عنكم قضاة السوء وليقبضن عنكم المراضين وليعزلن عنكم أمراء الجور وليطهرن الأرض من كل غاش»؛^۲ «... امام مهدی علیه السلام قاضیان زشت‌کار را کنار می‌گذارد و دست سازشکاران را از سرتان کوتاه می‌کند و حکمرانان ستم‌پیشه را عزل می‌نماید، و زمین را از هر نادرست و خائنی پاک می‌سازد.»

عوامل تأثیرگذار در گسترش عدالت

اگر بخواهیم راز و رمز موفقیت آن حضرت را در پیاده کردن حکومت عدل در پهنهٔ زندگی بشر ترسیم کنیم می‌توان گفت که در آن روز هم فاعلیت فاعل تام است و هم قابلیت محل، تکمیل شده است؛ زیرا در نظام امامت که عهده‌دار اجرای حق و عدالت است، شخص امام که در رأس آن قرار دارد نمونه و الگوی اعلا و نمایش عملی و تجسم ظهور تمام برنامه‌های اسلامی و تعلیمات آن و نسخهٔ سعادت‌بخش جامعهٔ بشری است. در این نظام، هم قوانینی که اساس عمل است به عدل، حق و برقراری توازن و تعادل نظر دارد، و هم حاکم و نظام حکومت و قوهٔ مجریه‌ای که اجرای این قوانین را بر عهده دارد از طریق عدل منحرف نمی‌شود.

۱. همان، ج ۲، ص ۴۲۸؛ بحار الأنوار، ج ۵۱، ص ۱۳.

۲. بحار الأنوار، ج ۵۱، ص ۱۲۰.

عامل دیگر برای موفقیت حضرت مهدی علیه السلام در گسترش عدل در جامعه، تکامل عقول بشر در آن عصر است. کسانی با عدل و داد درگیرند که عقلشان کامل نیست و وقتی مردم از لحاظ عقل ضعیف باشند زیر بار حکومت عدل نمی‌روند؛ زیرا طبق احادیث، عدل از جنود عقل به شمار می‌آید و جور از جنود و لشکریان جهل.^۱

لذا در روایتی از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ، فَجَمَعَ بَهَا عُقُولَهُمْ وَكَمَلَتْ بَهَا أَحْلَامَهُمْ»؛^۲ «هنگامی که قائم ما قیام کند خداوند دستش را بر سر بندگانش می‌گذارد و بدین وسیله عقول آنها کامل و افکارشان را پرورش می‌دهد.»

بنابراین، عصر حضرت مهدی علیه السلام به جهت تکامل عقولشان و نیز عظمت نظام امامت، به سرعت تمام، پذیرای حکومت آن حضرت خواهند بود.

سیره عملی و روش شخصی حضرت مهدی علیه السلام

امام مهدی علیه السلام مانند همه پیامبران و رهبران راستین و شایسته الهی بسیار ساده‌زیست است، لباس‌های درشت و کم‌بها می‌پوشد، خوراک خشک و ناگوار می‌خورد، و...؛ زیرا رهبری جامعه انسانی چنین سیره و روشی را نیز لازم دارد و در فکر آسایش خلق بودن و لحظه‌ای برای آنان نیاسودن، شرط اصلی آن است.

۱. اصول کافی، ج ۱؛ کتاب العقل والجهل، ح ۱۴.

۲. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۲۸؛ اصول کافی، ج ۱؛ کتاب العقل والجهل، ح ۲۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: «ما تستعجلون بخروج القائم، فوالله ما لباسه إلا الغليظ ولا طعامه إلا الجشب»؛^۱ «به چه جهت درباره خروج قائم عجله دارید؟ به خدا سوگند! او جامه‌ای درشت می‌پوشد، و خوراک خشک و ناگوار می‌خورد...».

وضعیت امنیت اجتماعی در عصر ظهور

امنیت اجتماعی، امنیت در بخش‌های گوناگون زندگی اجتماعی را شامل می‌شود. یعنی امنیت در بخش‌های اقتصادی، سیاسی، دفاعی، فرهنگی و غیره. امنیت اجتماعی زمینه‌همة فعالیت‌های درست و مفید اجتماعی و شرط لازم رشد و تکامل فرد و جامعه است.

امام مهدی علیه السلام پدید آورنده امنیت اجتماعی است، امنیتی که بشریت در تمام دوران تاریخ خود مانند آن را ندیده است.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا...»^۲ فرمود: این آیه درباره قائم و یارانش نازل شده است.

رشد عقلی و تکامل علمی در عصر ظهور

نقش اصلی دعوت پیامبران در گسترش دانایی و آموزش و تجربه و تعلیم است و ایمان از شاخه‌های دانایی و شناخت به شمار می‌رود. پیامبران به انسان‌ها راه و رسم زندگی، هدف و نتیجه آن را می‌آموختند.

۲. سوره نور، آیه ۵۵.

۱. الغیبة نعمانی، ص ۲۳۳.

از سوی دیگر چون هدف از خلقت انسان، رشد و تکامل معرفت و شناخت اوست باید روزی این هدف تحقق یابد و روزگار دانش‌های راستین و پیروزی خرد بر مجهولات فرا رسد. از این رو در دوران ظهور که روزگار تحقق همه آرمان‌های انسانی و الهی است، شناخت انسان به تکامل نهایی می‌رسد، و در ابعاد گوناگون دانایی، از جهان‌شناسی، انسان‌شناسی و خداشناسی، عروج لازم را می‌یابد.

در دوران امام زمان علیه السلام، همه مسائل بشری به هدف اصلی و مرز نهایی می‌رسد، و بشریت در تلاش اعصار و قرون خویش به محضر استاد و معلمی راه می‌یابد که نکته‌ای از دید ژرف‌نگر و حقیقت‌بین او پوشیده نیست و هدف او پرده‌برداری از حقایق و مجهولات است و تا سرحد امکان و توان انسان‌ها، آنان را به اوج تکامل علمی می‌رساند. این موضوع از مهم‌ترین برنامه‌ها و اقدام‌های حضرت مهدی علیه السلام است. و از این رهگذر دو محور اساسی تحقق می‌پذیرد:

۱ - با گسترش شناخت و کشف اسرار کائنات، پایه‌های خداشناسی استوار می‌گردد.

۲ - گسترش شناخت و دانایی، تشکیل جامعه انسانی و بسامان و مرفه را ممکن می‌سازد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «... تأسعهم قائمهم الذی یملاً الله عزوجل به الأرض نوراً بعد ظلمتها، وعدلاً بعد جورها، وعلماً بعد جهلها...»؛ «نهمین

از آنان قائم است که خداوند به دست او سرزمین تاریک [زندگی] را نورانی و روشن می‌کند، و از عدل می‌آکند، پس از [دوران] ظلم، و علم و دانایی را فراگیر می‌سازد پس از [دوران] جهل و نادانی...».

امام باقر علیه السلام فرمود: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهِ عَقُولَهُمْ وَأَكْمَلَ بِهِ أَحْلَامَهُمْ»؛^۱ «قائم ما به هنگام رستاخیز خویش، نیروهای عقلانی توده‌ها را تمرکز دهد و خرده‌ها و دریافته‌های خلق را به کمال رساند.»

رشد تربیتی عصر ظهور

تکامل تربیت و بلوغ روحی انسان از جمله برنامه‌های مهم قیام امام مهدی علیه السلام است. حضرت برنامه خود را از این نقطه زیربنایی آغاز می‌کند تا برنامه‌های دیگر او به شایستگی انجام یابد، و زمینه‌ها و شرایط و عوامل اصلی صلاح، شایستگی، بسامانی، رفاه، عدالت، دادگری، قانون شناسی، تعهدپذیری، مهر ورزی، محبت، ایثار و فداکاری در سطح جامعه‌ها پدیدار گردد. امام علی علیه السلام فرمود: «... وَلَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا لَذَهَبَتِ الشُّحْنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ...»؛^۲ «چون قائم ما قیام کند، کینه‌ها از دل‌ها بیرون رود.»

امام باقر علیه السلام فرمود: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ... وَأَكْمَلَ بِهِ أَحْلَامَهُمْ»؛^۳ «هنگامی که قائم ما رستاخیز کند دستش را بر سر مردم می‌گذارد... و اخلاق آنان را تکامل بخشد.»

۲. منتخب الاثر، ص ۴۷۴.

۱. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.

۳. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.

نحوه تقسیم اموال در عصر ظهور

از جمله برنامه‌های حضرت مهدی علیه السلام اجرای اصل مساوات است. این اصل در آیات قرآن و احادیث پیامبر اکرم و امامان معصوم علیهم السلام، فراوان مورد تأکید قرار گرفته و ابعاد و جوانب آن شکافته شده و تبیین گشته است.

درباره دوران ظهور و تحقق اصل مساوات و گسترش برادری و برابری در سراسر اجتماعات، احادیثی رسیده است که از بیان و محتوای آنها می‌توان کشف کرد که در دوران امام زمان علیه السلام، مساوات اجتماعی در سطحی بسیار عالی عینیت می‌یابد که شاید چگونگی آن و فراگیری و عمق نفوذ آن در این روزگاران برای ما - با ذهنیت‌های موجود - پذیرفتنی نباشد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «أبشركم بالمهدى يبعث في أمتي... يرضى عنه ساكن السماء وساكن الأرض يقسم المال صحاحاً. فقال له رجل: وما صحاحاً؟ قال: التسوية بين الناس»؛^۱ «به مهدی بشارتتان می‌دهم. او از میان امت من برانگیخته می‌شود... ساکنان آسمان و زمین از او خشنود خواهند بود. او مال را درست تقسیم می‌کند. مردی پرسید: درست چیست؟ فرمود: میان همه به طور مساوی.»

رفاه اقتصادی در عصر ظهور

از برنامه‌ها و اقدام‌های امام مهدی علیه السلام پدید آوردن رفاه اقتصادی در سطح کل جامعه بشری است. بخش عظیم و مهمی از مسائل عقب ماندگی و وابستگی

و کمبود مواد غذایی به دو عامل بستگی دارد که با یکدیگر ارتباط دارند:

۱ - نظام اقتصادی استعمارگر حاکم بر جهان.

۲ - نظام سیاسی حاکم بر جامعه که همواره به زیان ملت‌های خود گام بر

می‌دارند.

در رستاخیز ظهور حضرت مهدی علیه السلام این بندها و دام‌ها از سر راه برداشته می‌شود، و عوامل سلطه بر فکر و فرهنگ و اقتصاد و سیاست جهانی و کشورها نابود می‌گردد.

احادیث درباره رفاه اقتصادی دوران ظهور بسیار است و شاید از جمله مسائلی باشد که بیشترین تأکید بر آن شده است، و شاید پس از اصل عدالت دومین موضوعی باشد که در آن دوران در جامعه‌ها پدید می‌آید. و این هر دو با یکدیگر پیوندی ناگسستنی دارند؛ زیرا که اجرای عدالت برای از میان بردن روابط ظالمانه و غاصبانه اکل و مأکول است تا اقویا حق ضعیفان را نخورند و آنان را محروم نسازند. بنابراین، رفاه اقتصادی برای همه، با اجرای اصل عدالت اجتماعی و برپایی قسط قرآنی امکان‌پذیر است، بلکه رفاه و بی‌نیازی، از میوه‌های درخت تناور عدل است، و امام با تحقق بخشیدن به اصول دادگری و عدالت اجتماعی، همگان را به زندگی درست و سازمان یافته می‌رساند.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «إِنْ قَائِمْنَا إِذَا قَامَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا... وَيَطْلُبُ الرَّجُلُ مِنْكُمْ مَنْ يَصِلُهُ بِمَالِهِ وَيَأْخُذُ مِنْ زَكَاةِهَا لَا يُوْجَدُ أَحَدٌ يَقْبَلُ مِنْهُ ذَلِكَ. اسْتَغْنَى النَّاسُ بِمَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ»؛^۱ «هنگام رستاخیز قائم ما،

زمین با نور خدایی بدرخشد... و شما به جست‌وجوی اشخاصی بر می‌آیید که مال یا زکات بگیرند، و کسی را نمی‌یابید که از شما قبول کند، و مردمان همه به فضل الهی بی‌نیاز می‌گردند.»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «امت من در زمان مهدی علیه السلام به نعمت‌هایی دست یابند که پیش از آن و در هیچ دوره‌ای دست نیافته بودند. در آن روزگار، آسمان باران فراوان دهد، و زمین رویدنی را در دل خود نگاه ندارد»^۱.

در حدیثی دیگر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «... خداوند برای قائم علیه السلام گنج‌ها و معادن زمین را آشکار می‌سازد...»^۲.

امام باقر علیه السلام فرمود: «... تطوی له الأرض... فلا یبقی فی الأرض خراب إلا قد عمر...»^۳؛ «... زمین برای قائم ما در هم پیچیده می‌شود و... در زمین جای ناآبادی باقی نمی‌ماند...».

همچنین امام باقر علیه السلام فرمود: «وتظهر له الكنوز...»^۴؛ «... برای قائم ما گنج‌ها آشکار می‌گردد...».

وجه کثرت اموال در عصر ظهور

در این مورد چند احتمال وجود دارد:

۱ - این که کثرت اموال در دست مردم از راه معجزه و به برکت وجود امام زمان علیه السلام در میان مردم باشد. این احتمال از جهاتی قابل مناقشه است:

۱. همان، ج ۵۱، ص ۸۲
 ۲. اعلام الوری، ص ۴۱۳
 ۳. کمال الدین، ج ۱، ص ۳۳۱
 ۴. کمال الدین، ج ۱، ص ۳۳۱

اولاً: این نظریه خلاف قانون معجزات است؛ زیرا قرار نیست که همه کارها با معجزه صورت پذیرد. سعادت انسان که عصر ظهور زمینه‌ساز آن است در این است که از راه طبیعی به کمال خود برسد.

ثانیاً: سیاق روایات در این باب به تشکیل نظامی اقتصادی عادل اشاره دارد که بشر می‌تواند در پرتو آن درآمد کافی و وافر داشته باشد. و این معنا با اعجاز سازگاری ندارد.

۲ - این که وفور مال و نعمت‌ها به جهت گسترش زراعت و کشاورزی و تجارت است، گر چه الطاف خداوند متعال نیز در توفیر این گونه نعمت‌ها مؤثر است.

۳ - این که توفیر مال به جهت دسترسی و سیطره بر بانک‌های بزرگ در عالم باشد، به جهت آنکه بیشتر اموالی که در آنها نهفته‌اند، غصبی و حرام و نامشروع است، لذا حکومت عدل جهانی آنها را به طور مساوات بین مردم تقسیم می‌کند.

وضعیت مساجد در عصر ظهور

در دوران ظهور، دین و مذهب به سوی هدف اصلی هدایت می‌شود، و جهت‌گیری و حرکت مذهبی در راه سعادت و رفاه و تعالی انسان قرار می‌گیرد، و از قشری‌گری و سطحی‌نگری و تجمل‌گرایی زاید - که کار مذاهب باطل یا منحرف است - دور می‌گردد. از این رو امام مهدی علیه السلام در آغاز رستاخیز خویش به پیرایش و آبادی‌ها از مظاهر تجمل‌گرایی‌ها و مصرف‌زدگی‌ها به ویژه در سازمان‌ها و مؤسسات مذهبی می‌پردازد. امام همه امکانات و نیروها را صرف

هدف‌های اصلی مذهب می‌کند؛ یعنی برپایی عدالت و رفاه عمومی و نجات انسان‌ها از چنگال اهریمنی ظلم و محرومیت. برای تحقق این آرمان‌ها به ضرورت، تزئین معابد و مساجد و ظاهرسازی‌های بی‌محتوا و تشکیلات عریض و طویل به نام مذهب و دین ممنوع می‌گردد و همه مظاهر این گونه معابد ویران می‌شود و معابد به صورت ساده و بی‌آرایش و دور از هر گونه تزئین و تجمل در می‌آید.

عمر بن جمیع از امام باقر علیه السلام سؤال کرد: نماز گزاردن در مساجدی که نقش و نگار دارد (آئینه کاری، کاشی کاری و تزئینات دارد) چگونه است؟ امام فرمود: «أكره ذلك ولكن لا يضركم اليوم ولو قد قام العدل لرأيتم كيف يصنع في ذلك»^۱ «این کار را خوش ندارم، و در این روزگار این موضوع ضرری برای شما ندارد، لیکن اگر عدالت حاکم گردد خواهید دید که در این امور چگونه عمل می‌کند.»

حرمین شریفین در عصر ظهور

کلینی و مفید با سند خود از ابوبصیر و او نیز از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود: «إِنَّ الْقَائِمَ علیه السلام إِذَا قَامَ رَدَّ الْبَيْتَ الْحَرَامَ إِلَى أَسَاسِهِ وَمَسْجِدَ الرَّسُولِ إِلَى أَسَاسِهِ...»^۲ «هنگامی که قائم قیام کند مسجد الحرام را به اساس خود باز می‌گرداند و نیز مسجد نبوی را به اساس خود باز می‌گرداند...».

۱. کافی، ج ۳، ص ۳۶۸؛ بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۷۴.

۲. اصول کافی، ج ۴، ص ۵۴۳؛ الارشاد، ص ۳۶۴.

در مورد این حدیث می‌گوییم:

۱ - شیخ مفید این روایت را مرسلاً از ابی بصیر نقل کرده و کلینی نیز با این سند آن را نقل نموده است: «احمد بن محمد، عمّن حدّثه، عن محمد بن الحسین، عن وهیب بن حفص، عن ابی بصیر...» و معلوم است که سند ارسال دارد؛ زیرا راوی از محمد بن حسین مشخص نیست.

شیخ طوسی رحمته الله نیز در کتاب «الغیبة»^۱ حدیث فوق را نقل کرده ولی در سند آن علی بن ابی حمزه بطائنی است که از سردمداران واقفی‌ها و از دشمنان امام رضا رحمته الله به حساب می‌آید. نتیجه این‌که: این روایت هیچ سند معتبری ندارد، که قابل احتجاج باشد.

۲ - حضرت مهدی رحمته الله کسی است که مورد اعتماد شیعه و اهل سنت است، و شیعه علاوه بر اعتماد، او را معصوم نیز می‌داند. او کسی است که مطابق روایات فریقین سیره‌ای پسندیده دارد و بعد از ظهورش زمین را پر از عدل و داد خواهد کرد. کسی که چنین اوصافی دارد هرگز شک و تردیدی در عملکرد او نخواهد شد، در صورتی که مسجد الحرام و مسجد النبی را برای مصالحی خراب کرده و به اساس آن بازگرداند.

۳ - بر فرض صحت روایت ممکن است که توجیه آن این باشد: از آنجا که برخی از نواحی این دو مسجد به توسط سلاطین جور به جهت ریا و دیگر اهداف و یا با مال حرام و غصبی ساخته شده است، برای آنکه آثار ظالمین باقی نماند آنها را خراب می‌کند و به جای اصلی آن باز می‌گرداند.

۴ - مطابق روایت صحیح مسلم، پیامبر صلی الله علیه و آله قصد داشت که کعبه را خراب

کرده و از نو بنا کند، ولی به جهت آنکه مردم تازه مسلمان بودند از این کار صرف نظر کرد.

مسلم در صحیح خود از عبدالله بن زبیر از عایشه نقل کرده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «یا عائشة! لولا أن قومك حديثو عهد بشركٍ لهدمتُ الكعبةَ فالزقتها بالأرض، وجعلت لها بابین: باباً شرقياً وباباً غربياً وزدت فيها ستة أذرع من الحجر، فإن قریشاً اقتصرتها حيث بنت الكعبة».^۱ حدیث دیگری نیز مسلم در همین باب نقل کرده است، که برخی از سلاطین کعبه را خراب کرده، و دوباره بازسازی کردند.^۲

انتقام از مخالفان

مجلسی به سندش از بشیر نبال از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود: «هل تدري أول ما يبدء به القائم عليه السلام؟ قلت: لا. قال: يخرج هذين رطبين غضين فيحرقهما...»^۳ «آیا می دانی که اولین کاری که قائم انجام می دهد چیست؟ بشیر گفت: خیر، حضرت فرمود: آن دو نفر را در حالی که تر و تازه هستند خارج کرده و هر دو را آتش خواهد زد...».

در مورد این حدیث می گوییم:

۱ - مجلسی رحمته الله این حدیث را از کتاب فضل بن شاذان به سندش از بشیر نبال نقل کرده است. ولی توثیقی در کتب رجال برای بشیر نبال نرسیده، و لذا روایت از این جهت ضعیف السند بوده و قابل احتجاج نیست.

۲. همان.

۱. صحیح مسلم، ج ۴، ص ۹۸.

۳. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۸۶.

۲ - بر فرض صحت سند روایت، همان گونه که اشاره شد مهم‌ترین کار امام مهدی علیه السلام اقامه حق و عدل است، و این عمل مصداق بارز آن به حساب می‌آید.

۳ - در روایت تصریح نشده که مقصود از آن دو نفر کیست، لذا ممکن است که مقصود برخی از خلفای بنی امیه یا بنی عباس باشند.

۴ - در صورت صحت حدیث، از آنجا که امام مهدی علیه السلام معصوم بوده و عمل او عین عدل و حق است باید اهل سنت نسبت به این دو خلیفه تجدید نظر کرده و با دید دیگری به آنان نظر کنند.

۵ - مکانی که این دو در آن دفن شده‌اند حجره پیامبر صلی الله علیه و آله به حساب می‌آید، و هرگز حقی نداشتند که در آن دفن شوند، و از آنجا که کار حضرت اقامه عدل است، لذا جسد آن دو را از آن مکان بیرون می‌آورد.

عمل به حکم داوود

کلینی به سندش از امام باقر علیه السلام نقل کرده که خطاب به اباعبیده فرمود: «... یا اباعبیده! إذا قام قائم آل محمد علیه السلام حکم بحکم داوود و سلیمان لا یسأل البینه»^۱ «... ای اباعبیده! هرگاه که قائم آل محمد علیه السلام قیام کند به حکم داوود و سلیمان حکم خواهد کرد و لذا از دلیل و شاهد سؤال نمی‌کند.»

نعمانی از ابان بن تغلب نقل کرده که گفت: من با جعفر بن محمد علیه السلام در مسجد کوفه بودیم که او دست مرا گرفته بود و فرمود: «ای ابان! زود است که

خداوند سیصد و سیزده مرد را در این مسجد شما حاضر کند... آن گاه به منادی امر می‌کند که ندا دهد: این مهدی است که به حکم داوود و سلیمان قضاوت خواهد نمود؛ که در قضاوتش از بینه سؤال نمی‌کند»^۱.

در مورد این گونه روایات می‌گوییم:

۱ - ظاهر روایات آن است که امام زمان علیه السلام بعد از ظهور به علم خود در هر واقعه‌ای حکم می‌کند نه به بینه، بر خلاف آنچه که امامان سابق بر او انجام می‌دادند. شیخ مفید رحمته الله در کتاب المسائل می‌گوید: «امام علیه السلام می‌تواند به علم خود حکم کند همان طوری که به ظاهر شهادت‌ها نیز می‌تواند چنین کند و هر گاه شهادت را باطل ببیند بر علم خود حکم خواهد کرد...»^۲.

علامه مجلسی رحمته الله در «مرآة العقول» می‌فرماید: «و این اختلاف در سیره اهل بیت علیهم السلام از قبیل نسخ نیست تا کسی اشکال کند که بعد از پیامبر نسخی نیست، بلکه یا به اعتبار تقیه در برخی موارد است و یا به جهت اختلاف اوضاع و احوال در زمان‌ها است...»^۳.

۲ - از آنجا که وظیفه امام زمان علیه السلام بعد از ظهور پر کردن زمین از عدل و داد است، لذا طبیعی است که به واقع حکم نماید تا این که حقوق به صاحبان اصلی‌اش باز گردد، و مقتضای آن این است که حضرت به علم خود که از جانب خدا به او الهام شده حکم نماید، و این همان حکم داوود است.

۳ - حکم حاکم به علمش، بدون اتکا بر بینه و قسم، نه تنها مورد اتفاق علمای شیعه است بلکه برخی از علمای اهل سنت نیز آن را جایز شمرده‌اند.

۲. بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۱۷۷.

۱. الغیة، نعمانی، ص ۱۶۹.

۳. مرآة العقول، ج ۴، ص ۳۰۱.

ابن قدامه می‌گوید: «... از احمد بنابر نقلی شنیده شده که حکم حاکم به علمش جایز است، و این قول ابویوسف و ابو ثور و رأی دوم شافعی و اختیار مزنی است؛ زیرا پیامبر ﷺ در موردی که ذکر می‌کند بدون بینه و اقرار و تنها با علم به گفتار مدعی حکم صادر کرد.

آن گاه می‌گوید: حاکم که به قول دو گواه حکم می‌کند به جهت غلبه بر ظن اوست، پس در مورد علم و قطع، اولی به جواز حکم است. و دیگر این که حاکم می‌تواند در تعدیل و جرح شهود به علم خود عمل کند، پس در ثبوت حق به طریق اولی می‌تواند به علم خود حکم نماید.^۱ نتیجه این که: هیچ استبعادی ندارد که حضرت مهدی علیه السلام در قضایا به علمی که از جانب خداوند به او الهام شده حکم نماید.

جهت مشارکت مسیح علیه السلام در حکومت حضرت مهدی علیه السلام

در مورد این حکمت‌هایی را می‌توان بیان داشت:

۱ - از آنجا که مسیحیان به حضرت مسیح اعتقاد دارند و از طرفی دیگر جمعیت زیادی را در جهان تشکیل می‌دهند، لذا با مشاهده حضرت مسیح و یقین پیدا کردن پاپ و کشیش‌ها به او تسلیم او شده و با تسلیم حضرت مسیح علیه السلام نسبت به حضرت مهدی علیه السلام عموم آنان نیز تسلیم حضرت خواهند شد. و لذا مفسران آیه **﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ﴾**^۲؛

۲. سوره نساء، آیه ۱۵۹.

۱. المغنی، ج ۱۱، ص ۴۰۱.

«و هیچ یک از اهل کتاب نیست مگر این که پیش از مرگش به او - حضرت مسیح - ایمان می آورد.» را مربوط به عصر نزول حضرت مسیح از آسمان در آخرالزمان می دانند.

۲ - به جهت آنکه زمینه پیروزی حضرت مهدی علیه السلام بر جهان و تسریع در آن فراهم گردد. و این از آثار حکمت اول است.

۳ - حضرت مسیح علیه السلام به نوبه خود می تواند متکفل مسئولیتی در حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام گردد.

فاصله بین ظهور و روز قیامت

شیخ مفید رحمته الله می فرماید: «بعد از دولت قائم علیه السلام برای هیچ کس دولتی نخواهد بود مگر آنچه در روایات اشاره شده که اولاد حضرت جانشین ایشان خواهند شد، ولی دلیل قطعی و ثابتی بر آن نیست. و اکثر روایات بر این دلالت دارند که مهدی علیه السلام این امت از دنیا رحلت نمی کند مگر چهل روز قبل از قیامت که در آن مدت هرج و مرج خواهد شد و علامت خروج اموات و قیام ساعت حساب و جزا است...»^۱

شیخ حرّ عاملی رحمته الله در شرح و توضیح کلام شیخ مفید رحمته الله می نویسد: «شاید چهل روز ایام رجعت باشد و این عدد اشاره به کمی دوران حضرتش باشد، چون مقدار زیاد را به هفتاد و مقدار کم را با عدد کمتر معرفی می کنند. و یا این که هر روز از آن چهل روز برابر هزار سال باشد.

چنان که خداوند می‌فرماید: ﴿وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾^۱ «یک روز نزد پروردگار مثل هزار سالی است که شما می‌شمارید.»
و شاید مراد از قیامت، قیامت صغرا باشد، و البته اطلاق قیامت بر رجعت مانعی ندارد، زیرا قیامت بر هر دو اطلاق می‌شود»^۲.

شهادت حضرت مهدی علیه السلام

گاهی گفته می‌شود: اگر حکومت حضرت مهدی علیه السلام حکومت عدل جهانی است چرا حضرت به شهادت می‌رسند؟
در مورد سؤال فوق می‌گوییم:

دلیل قطعی یا متواتری بر شهادت حضرت مهدی علیه السلام در دست نیست. آری، کسانی که قائل به شهادت حضرت شده‌اند به دو دلیل تمسک کرده‌اند:
الف. روایات عام که دلالت دارد بر این که تمام امامان به مرگ غیر طبیعی از دنیا خواهند رفت.

از امام حسن علیه السلام نقل شده که فرمود: «ما منا إلا مسمومٌ أو مقتولٌ»^۳؛
«هیچ یک از ما امامان نیست جز آنکه مسموم یا شهید می‌شود.»

ب. روایات خاص که مربوط به شهادت امام زمان علیه السلام است، که مطابق روایتی، زنی به نام سعیده از طایفه بنی تمیم ایشان را به شهادت می‌رساند، به این نحو که از بالای بام، به هنگامی که حضرت در حال عبور است، سنگی به سوی ایشان پرتاب می‌کند و با آن، حضرت را به شهادت می‌رساند.^۴

۲. الإيقاظ من الهجعة، ص ۳۶۵ و ۳۷۱.

۴. الزام الناصب، ص ۱۹۰.

۱. سورة حج، آیه ۴۷.

۳. بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۲۱۷.

ولی در پاسخ می‌گوییم:

اولاً: مسأله شهادت حضرت مهدی علیه السلام با روایاتی که دلالت بر اصلاح عموم مردم در عصر ظهور دارد سازگاری ندارد.

ثانیاً: روایت عام را که دلالت بر مرگ غیر طبیعی عموم اهل بیت علیهم السلام دارد، می‌توان به مورد امام مهدی علیه السلام تخصیص زد.

ثالثاً: روایت شهادت حضرت مهدی علیه السلام به دست زن تمیمی از حیث سند تمام نیست.

رابعاً: روایاتی وجود دارد که حضرت مهدی علیه السلام به مرگ طبیعی از دنیا رحلت می‌کنند:

کلینی رحمته الله به سندش از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود: «... چون معرفت و ایمان به حضرتش در دل‌های مردم استقرار یافت، مرگ حضرت حجت علیه السلام فرا می‌رسد. پس امام حسین علیه السلام متولی غسل و کفن و حنوط و دفن ایشان خواهد شد».^۱

زهری می‌گوید: «حضرت مهدی علیه السلام چهارده سال زندگی می‌کند سپس به مرگ طبیعی از دنیا رحلت می‌کند».^۲

ارطاه می‌گوید: «به من خبر رسیده است که حضرت مهدی علیه السلام چهل سال زندگی می‌کند، سپس به مرگ طبیعی در بستر خود می‌میرد».^۳

۱. کافی، ج ۸، ص ۲۰۶.

۲. البرهان، متقی هندی، ص ۱۶۳؛ الفتن، ابن حماد، ص ۱۰۴.

۳. البرهان متقی هندی، ص ۱۵۷؛ الفتن ابن حماد، ص ۹۹؛ عقدالذرر، ص ۱۴۷.

اصلاحات فراگیر

مطابق برخی از روایات، اصلاحات حضرت مهدی علیه السلام فراگیر بوده و شامل همه افراد روی زمین خواهد شد.

از امام حسن مجتبی علیه السلام نقل شده که فرمود: «خداوند در آخرالزمان مردی را برمی‌انگیزاند که کسی از منحرفان و فاسدان نمی‌ماند مگر این که اصلاح گردد».^۱
امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هنگامی که حضرت قائم ما قیام کند، دستش را بر سر بندگان خدا می‌گذارد و خرده‌هایشان را جمع کرده (تمرکز می‌بخشد و رشد می‌دهد)، اخلاقشان را کامل می‌کند».^۲

رسول خدا صلی الله علیه و آله به حضرت فاطمه علیها السلام می‌فرماید: «خداوند از نسل این دو (حسن و حسین علیهما السلام) شخصی را برمی‌انگیزد که دژهای گمراهی را می‌گشاید و دل‌های سیاه قفل خورده را تسخیر می‌نماید».^۳

مقرّ حکومت امام مهدی علیه السلام

از برخی روایات استفاده می‌شود که مقرّ حکومت و به تعبیر دیگر پایتخت حکومت حضرت مهدی علیه السلام کوفه خواهد بود.
ابوبصیر می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: «ای ابامحمد! گویا می‌بینم که قائم آل محمد با خانواده‌اش در مسجد سهله فرود آمده است. گفتم: آیا خانه او مسجد سهله است؟ فرمود: آری...».^۴

۱. اثبات الهداة، ج ۳، ص ۵۲۴. ۲. اصول کافی، ج ۱، ص ۲۵.

۳. عقدالدرر، ص ۱۵۲؛ اثبات الهداة، ج ۳، ص ۴۴۸.

۴. اصول کافی، ج ۳، ص ۴۹۵؛ کامل الزیارات، ص ۳۰.

امام صادق علیه السلام از مسجد سهله یاد کرد و فرمود: «آن خانه صاحب ما (حضرت مهدی علیه السلام) است، زمانی که با خاندانش در آنجا سکونت گزینند»^۱.
 امام باقر علیه السلام می فرماید: «مهدی علیه السلام قیام می کند و به سوی کوفه می رود و منزلش را آنجا قرار می دهد»^۲. و نیز آن حضرت می فرماید: «هنگامی که قائم ما قیام کند و به کوفه برود، هیچ مؤمنی نیست مگر آنکه در آن شهر در کنار مهدی علیه السلام سکونت می گزیند یا به آن شهر می آید»^۳.
 حضرت علی علیه السلام در این باره می فرماید: «روزگاری فرا رسد که این جا (مسجد کوفه) نمازگاه و مصلاهی مهدی علیه السلام گردد»^۴.

آثار و برکات ظهور حضرت مهدی علیه السلام

امتیازات ظهور حضرت مهدی علیه السلام بر چند نوع است:

- ۱ - یک نوع امتیاز همانند امتیاز وجود پیامبر و بودن انسان در عصر ایشان و دیگر امامان است. اگر ما در عصر آن حضرات بودیم چه آثار و برکاتی بر ما مترتب می شد که الآن نیست، آن آثار و برکات بر انسان در عصر ظهور نیز مترتب می گردد.
- ۲ - یک سری امتیازات دیگری است که مخصوص عصر ظهور حضرت مهدی علیه السلام است. عصر ظهور حضرت عصری است که بهشت واقعی برای مردم در روی زمین تحقق یافته و عصر طلایی به حساب می آید، عصری که حتی

۱. اصول کافی، ج ۳، ص ۴۹۵؛ التهذیب، ج ۳، ص ۲۵۲.

۲. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۲۲۵. ۳. همان، ج ۵۲، ص ۳۸۵.

۴. اثبات الهداة، ج ۳، ص ۴۵۲.

برای پیامبر ﷺ نیز فراهم نشد، از همه جهت شرایط برای یک زندگی ایده‌آل فراهم است، عصری که در هیچ یک از نقاط عالم ظلم و تعدی نخواهد بود... و این امتیاز و اثر بسیار عالی است که انسان می‌تواند کسب کند.

تکنولوژی در عصر ظهور

قبل از بررسی این موضوع باید دو نکته را در نظر بگیریم:

- ۱ - هدف غایی از خلقت که مطابق برخی از آیات، عبودیت در تمام سطوح است تنها و به طور کامل در عصر ظهور حضرت تحقق می‌یابد.
- ۲ - اسلام به هر دو جنبه انسان، یعنی مادی و روحی او توجه دارد. ولی اصالت را با روح او قرار داده و اگر به امکانات و رفاهیات او توجه می‌کند به دید اصالتی نیست.

با توجه به این دو مقدمه به این نتیجه می‌رسیم که امام زمان علیه السلام هم از تکنیک روز استفاده می‌کند و هم در گسترش آن می‌کوشد ولی به مقدار ضرورت و در راستای اهداف خلقت بشر که همان پیاده شدن عبودیت مطلقه در تمام زندگی بشر است.

علایم عصر ظهور

دانشمندان اسلامی به تبع روایات، علامات ظهور را بر دو قسم بعید و قریب تقسیم کرده‌اند. این تقسیم به لحاظ فاصله زمانی بین وقوع علامت و تحقق روز موعود است. علامات بعید و دور علاماتی هستند که قبل از ظهور

در فاصله زمانی طولانی تحقق می‌یابد. این نوع علامات بسیارند، و اکثر آنها در خارج تحقق پیدا کرده است. ولی علامت‌های قریب و نزدیک، هر علامتی است که متصل به عصر ظهور بوده و دلالت بر قرب ظهور دارد. این نوع علامات‌ها را به «علامات عصر ظهور» می‌شناسیم.

از علامات قریب که در عصر و سال ظهور به وقوع می‌پیوندند، می‌توان به فرورفتن عذای در سرزمین پیدا، صیحه آسمانی، قتل نفس زکیه و... اشاره کرد.

امام حسین علیه السلام غسل دهنده حضرت مهدی علیه السلام

مطابق برخی از روایات، امام را تنها امام باید غسل دهد، از جمله امام رضا علیه السلام فرمود: «إِنَّ الْإِمَامَ لَا يَغْتَسِلُهُ إِلَّا الْإِمَامُ»؛^۱ «امام را جز امام غسل نمی‌دهد.»

بنابراین، قدر مسلم آن است که یکی از امامان معصوم باید حضرت مهدی علیه السلام را بعد از رحلت غسل دهد. اما کدام یک از آن بزرگواران مراسم تغسیل و خاک سپاری را انجام می‌دهد؟

از روایات استفاده می‌شود که امام حسین علیه السلام بعد از رجعت، عهده‌دار این امر خواهد شد.

از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: «... جَاءَ الْحِجَّةَ الْمَوْتِ فَيَكُونُ الَّذِي يَلِي غَسْلَهُ وَكَفْنَهُ وَحَنُوطَهُ وَإِيْلَاجَهُ حَفْرَتَهُ الْحُسَيْنِ وَلَا يَلِي الْوَصِيَّ إِلَّا الْوَصِيَّ»؛^۲ «... مرگ حجت فرا می‌رسد پس متولی غسل و کفن و حنوط و دفن او

۱. اصول کافی، ج ۱، ص ۳۸۴. ۲. بحار الأنوار، ج ۵۱، ص ۵۶، ح ۴۶.

امام حسین علیه السلام است و کسی به جز وصی متولی امور وصی نمی شود.»

و نیز مطابق روایتی دیگر فرمود: «فإذا استقرت المعرفة في قلوب المؤمنين أنه الحسين عليه السلام جاء الحجة الموت فيكون الذي يغسله ويكفنه ويحنطه ويلحده في حفرته الحسين بن علي عليه السلام ولا يلي الوصي إلا الوصي»؛^۱

«... چون معرفت و ایمان به امام حسین علیه السلام در دل های مؤمنین استقرار یافت، مرگ حضرت حجت فرا می رسد، پس امام حسین علیه السلام متولی غسل و کفن و حنوط و دفن ایشان خواهد شد، و هرگز غیر از وصی، وصی را تجهیز و آماده برای خاک سپاری نمی کند.»

۱. اصول کافی، ج ۸، ص ۲۰۶؛ بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۹۴، ح ۱۰۳.

نوآوری در حکومت حضرت مهدی علیه السلام

در بین برخی از مردم این مطلب زیاد مطرح می شود که حضرت مهدی علیه السلام بعد از ظهور، دین جدیدی را عرضه می کند، در حالی که ما می دانیم مطابق نص قرآن، پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله خاتم انبیاء و دین او خاتم ادیان است. از طرفی دیگر مطابق برخی از دعاها و زیارتها و نصوص روایی در مورد صاحب الأمر مهدی علیه السلام، آن حضرت احیا کننده شریعت جدشان رسول خدا است.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «القائم من ولدی اسمہ اسمی وکنیتہ کنیتی وشمائلہ شمائلی وسننہ سنتی، یقیم الناس علی ملتی وشریعتی ویدعوهم إلی کتاب اللہ عزّوجلّ...»؛ «قائم از اولاد من است اسم او همانام من وکنیة او همانند کنیة من و شمایل او همانند شمایل من و سنت او همان سنت من است. مردم را بر ملت و شریعت من برپا می دارد، و آنان را به کتاب خدا دعوت می نماید»^۱.

سؤال این است که آیا در روایتی اشاره شده که آن حضرت به دین جدید دعوت می کند یا خیر، و اگر چنین است معنای آن چیست؟ در اینجا به این موضوع خواهیم پرداخت.

تحولی جدید در حکومت حضرت مهدی علیه السلام

طبیعت هر نهضت و قیام و انقلابی آن است که در برنامه های گذشته تجدید نظر کرده و درصدد پیاده کردن امری جدید باشد.

نوآوری از ارکان اصلی هر نهضتی است، گرچه اصول آن نهضت از زمان‌های گذشته بوده است، ولی از آنجا که با مرور زمان پایه‌های آن سست شده و در آنها تغییر و تحولی به وجود می‌آید، لذا به جهت ایجاد دگرگونی در وضعیت موجود، انقلاب و قیامی انجام می‌گیرد. حال هرچه دایره این انقلاب بیشتر باشد، دگرگونی و تحول در آن بیشتر خواهد بود.

در مورد انقلاب جهانی حضرت مهدی علیه السلام با اهداف والایی که دارد از قبیل: عدالت‌گستری و پیاده کردن اسلام در تمام ابعاد آن و در سطح کلّ جوامع، پی به دگرگونی و تحولی عظیم در تمام زمینه‌ها خصوصاً در معارف و قوانین اسلامی خواهیم برد. این طبیعی است که حضرت امر جدیدی آورده و مردم را به آن دعوت کند، ولی سخن در دایره این امر جدید است.

نقل روایات

با مراجعه به روایات پی می‌بریم که تعبیراتی در مورد برنامه‌های حضرت مهدی علیه السلام وجود دارد که احتیاج به بررسی هر یک از آنان است. در روایات، عناوینی از قبیل امر جدید، سنت جدید، قضاوت جدید، سلطه جدید و دعوت جدید به چشم می‌خورد، که ممکن است در ابتدای امر برای برخی ایجاد شبهه یا سؤال کند که مقصود از جدید در این موارد چیست؟ مگر نه این است که مهدی علیه السلام دعوت‌کننده به همان شریعت اصیل اسلامی است؟ مقصود به این عناوین چیست؟

قبل از شرح هریک از این عناوین ابتدا به ذکر روایات پرداخته آن‌گاه هریک را تحلیل می‌کنیم:

- ۱ - ابی بصیر از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: «والله لکأنی انظر الیه بین الرکن والمقام یبایع الناس علی کتاب جدید...»؛ «...به خدا سوگند! گویا به مهدی بین رکن و مقام نظر می کنم که با مردم بر کتاب جدید بیعت می نماید...»^۱
- ۲ - و نیز از امام باقر علیه السلام نقل کرده که فرمود: «يقوم بامر جدید و کتاب جدید و سنة جدیدة وقضاء جدید...»؛ «...هرگاه که مهدی خروج کند به امر جدید، و کتاب جدید و سنت جدید و قضاوت جدید قیام خواهد نمود...»^۲
- ۳ - و نیز از امام باقر علیه السلام نقل کرده که فرمود: «فوالله لکأنی انظر الیه بین الرکن والمقام، یبایع الناس بامر جدید و کتاب جدید و سلطان جدید من السماء...»؛ «به خدا سوگند! گویا نظر می کنم به مهدی بین رکن و مقام که با مردم به امر جدید و کتاب جدید و سلطه جدید از آسمان بیعت می کند...»^۳
- ۴ - شیخ مفید به سندش از ابی خدیجه از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود: «إذا قام القائم علیه السلام جاء بامر جدید کما دعی رسول الله فی بذو الإسلام إلى أمر جدید»؛ «هنگامی که مهدی قیام کند امر جدیدی می آورد، همان گونه که رسول خدا در ابتدای اسلام مردم را به امر جدید دعوت نمود»^۴
- ۵ - نعمانی به سندش از ابی حمزه ثمالی نقل می کند که گفت از امام باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: «يقوم بامر جدید و سنة جدیدة وقضاء جدید...»؛ «...اگر قائم آل محمد خروج کند... قیام به امر جدید و سنت جدید و قضاوت جدید خواهد نمود...»^۵

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۹۴، ح ۴۲. ۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۳۰، ح ۹۶.
 ۳. همان، ص ۲۳۵، ح ۱۰۳. ۴. همان، ص ۳۳۸، ح ۸۲.
 ۵. همان، ص ۳۴۸، ح ۹۹.

بررسی کلی روایات

همان‌گونه که قبلاً اشاره شد مقتضای طبیعی هر نهضت و قیامی دعوت به امر جدید است، ولی در مورد قیام جهانی حضرت مهدی علیه السلام امتیازات ویژه‌ای در این جهت وجود دارد:

۱ - مطابق برخی از روایات بخشی از احکام به جهت نبود شرایط و مقتضیات آنها در عصر معصومین بیان نشده است و تنها علمش نزد اهل بیت علیهم السلام است، که در عصر ظهور، آن احکام بیان خواهد شد.

۲ - بخشی از احکام است که به جهت ضایع شدن کتاب‌ها و احادیث تلف شده و به دست ما نرسیده است که قطعاً نزد امام زمان علیه السلام وجود دارد و آنها را بیان کرده و به اجرا خواهد گذاشت.

۳ - در عصر غیبت به جهت دوری از امام معصوم علما و فقها مأمور به اخذ وظیفه از ادله‌ای هستند که غالب آنها ظنی است و در نتیجه احکامی که استخراج می‌شود احکام ظاهری است نه واقعی، گرچه ما در این عصر مأمور به عمل به این نوع احکام هستیم ولی در عصر ظهور به توسط امام زمان علیه السلام احکام واقعی عرضه می‌شود.

۴ - در طول تاریخ اسلام برخی از احکام کمتر به آن عمل شده یا اصلاً در جامعه پیاده نشده است همانند گرفتن جزیه با خفت و خواری از اهل ذمه در کشورهای اسلامی، که به طور حتم این‌گونه احکام در عصر ظهور به اجرا در خواهد آمد.

۵ - تا زمان ظهور به طور طبیعی دیدگاه و طرز تفکر و تعقل مردم بسیار

بالا رفته و آمادگی و قابلیت‌های فوق‌العاده در فهم معارف دینی خواهند یافت، که در نتیجه احتیاج به پاسخ‌گویی با انحاء مختلف به این خواسته‌هاست. با توجه و التفات به این امور پی‌خواهیم برد که حضرت گرچه احیا کننده شریعت اسلامی و پرچم‌دار آن است ولی این شریعت را با اسلوب و روش و بیانات جدیدی پیاده خواهد نمود.

بررسی هریک از عناوین

بعد از سلطه جدید بررسی کلی روایات به بررسی هر یک از عناوینی می‌پردازیم که در روایات به آنها اشاره شده است:

۱ - سلطه جدید

در این عنوان احتمالاتی وجود دارد:

الف - مقصود به آن اسلوب و روش جدید در اداره حکومت و شؤون مجتمع باشد که بشر شبیه آن را در هیچ نوع حکومت و دولتی ندیده است؛ زیرا حکومتی است اسلامی به تمام معنا و مطابق با پیشرفت و تمدن بشری. ب - مقصود به آن سلطنتی است که نسبت به سلطنت‌ها و حکومت‌های سابق جدید است ولی تجدید کننده حکومت و سلطنت رسول خدا صلی الله علیه و آله در عصر خلافتش می‌باشد.

۲ - امر جدید

درباره این عنوان نیز چند احتمال وجود دارد:

الف - مقصود به «امر» طلب باشد که شامل طلب فعل و طلب ترک است

و در نتیجه شامل احکام می شود؛ یعنی از آنجا که حضرت به واقع حکم می کند و نیز با در نظر گرفتن اموری که قبلاً به آن اشاره شد طبیعی است که حضرت امر جدیدی آورد، گرچه از اصول اصیل اسلامی تخطی نمی کند.

ب - مقصود به «امر» روش و برنامه فکری و عقیدتی جدید با روش های نوین باشد که در برخی از روایات به آن اشاره شده است.

ج - مقصود به «امر» امارت، خلافت و امامت باشد همان گونه که در آیه «اولی الامر» به آن اشاره شده است، و از آنجا که امارت و خلافت حضرت با سایر خلافت ها فرق می کند لذا نسبت به آن ها جدید است.

۲ - دعوت جدید

در برخی روایات تعبیر «دعاء جدید»؛ یعنی دعوت جدید آمده است، در این عنوان نیز احتمالاتی وجود دارد از قبیل:

الف - مقصود، دعوت به مجموعه برنامه و قوانینی است که جدید است، و این مقتضای جهانی بودن حکومت حضرت است.

ب - از آنجا که امامان قبل از حضرت مهدی علیه السلام قیام عمومی و در سطح گسترده نداشتند، لذا دعوت حضرت به برپایی عدل و توحید در سطح جهانی دعوتی جدید از ناحیه اهل بیت علیهم السلام است.

۴ - کتاب جدید

در برخی از روایات تعبیر «کتاب جدید» آمده است. در این که مقصود به آن چیست، احتمالاتی وجود دارد:

الف - مقصود، آوردن قرآن جدید باشد، که قطعاً این احتمال باطل است؛

زیرا اتفاق امت اسلامی است که در قرآن نقصان و زیادتی ایجاد نشده و قرآن موجود همان قرآن در عصر نزول است که در دست امام زمان علیه السلام نیز موجود می‌باشد.

ب - مقصود این باشد که حضرت قرآن را آن‌گونه که در عصر رسول صلی الله علیه و آله بوده می‌آورد.

اگر مقصود این باشد که با تقدیم و تأخیر در آیات می‌آورد، این احتمال با قول به این که قرآن به امر رسول صلی الله علیه و آله تدوین شده و قرآن موجود نیز همان قرآن است، سازگاری ندارد.

ج - ممکن است که مراد همان قرآنی باشد که امام علی بن ابی طالب علیه السلام تدوین کرده و حضرت آن را می‌آورد، قرآنی که متنش همین قرآن موجود است ولی با بیان شأن نزول، تفسیر برخی آیات، ذکر ناسخ و منسوخ، عام و خاص، مطلق و مقید، و برخی خصوصیات دیگر که این احتمال به واقع نزدیک است.

امام باقر علیه السلام فرمود: «إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ ضَرَبَ فِسَاطِيطَ وَيَعْلَمُ النَّاسَ الْقُرْآنَ عَلَيَّ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ، فَأَصْعَبُ مَا يَكُونُ عَلَيَّ مِنْ حِفْظِهِ الْيَوْمَ، لِأَنَّهُ يَخَالِفُ فِيهِ التَّأْلِيفَ»؛^۱ «هنگامی که قائم آل محمد قیام کند خیمه‌هایی برپا می‌شود و مردم قرآن را آن‌گونه که خداوند عزوجل نازل کرده فرا می‌گیرند. و این امر برای کسانی که قرآن را امروز حفظ کرده‌اند بسیار دشوار خواهد بود؛ زیرا با آنچه که الفت داشته و از قرآن مأنوس بوده‌اند مخالفت و مغایرت دارد».

د - ممکن است که مقصود از «کتاب جدید» معارف و مفاهیم بلند و والایی است که امام از آیات برداشت کرده و به مردم عرضه می کند، معانی که برای آنان تازه‌گی دارد، و گویا کتابی با مفاهیمی جدید آورده است. این معنا نیز ممکن است از روایت قبل استفاده شود.

۵ - سنت جدید

در برخی از روایات آمده است که حضرت مهدی علیه السلام سنت جدیدی در عصر حکومت خود دارند. مقصود به سنت جدید چیست؟ با آن که مطابق برخی از روایات پیامبر می فرماید: «سنت مهدی همانند سنت من است...»^۱

در مورد این سؤال می توان گفت: از آن جهت که حضرت از طرفی به واقع حکم می کنند، و نیز حکومت او در سطح گسترده و جهانی است، و بشر نیز در عصر ظهور به مستوای عالی فکری و پیشرفت عقلانی رسیده است، لذا روش حکومتی و اسلوب خاصی در حکومت‌داری دارند که با روش‌های دیگر فرق می کند. اگرچه نسبت به اصول و چهارچوب احکام اسلامی با سنت رسول صلی الله علیه و آله فرقی ندارد و تنها در اسلوب و روش با یکدیگر مغایر است.

ممکن است مقصود از سنت جدید آن باشد که سنت و روش حکومتی حضرت نسبت به روش‌های مردمی که قبل از حکومت حضرت است جدید به حساب می آید.

۶ - قضاوت جدید

در برخی روایات نیز تعبیر «قضاء جدید» یعنی حکم و قضاوت جدید به چشم می خورد در این که مقصود به آن چیست، چند احتمال وجود دارد:

۱. بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۷۳، ح ۱۹.

الف - مقصود، خطوط جدید با برنامه‌های بسیار پیشرفته برای بشر در عصر ظهور باشد.

ب - احتمال دیگر این‌که: حضرت علیه السلام اسلوب جدید در قضاوت و فصل خصومت بین مردم دارد، همان‌گونه که در روایات اشاره شده است که حضرت به حکم داود عمل کرده و درخواست بینه و دو شاهد عادل نمی‌کند.

«علی العرب شدید»

در غالب روایاتی که اشاره شد ذیل عناوین بحث شده چنین تعبیری آمده است: «بر عرب شدید» است. مقصود به این جمله چیست؟

آنچه به ذهن می‌رسد - خدا داناتر است - این‌که حضرت مهدی علیه السلام قیام خود را از مکه که سرزمین عرب است شروع خواهد کرد، حضرت برنامه‌های اصلاحی و توسعه‌ای خود را از سرزمین اعراب شروع خواهد نمود، طبیعی است که این برنامه‌ها با مشکلات فراوانی همراه است: درگیری با سفیانی‌ها و دجال‌ها و دیگر منحرفان که با برنامه‌های حضرت به مقابله برمی‌خیزند در همین مناطق خواهد بود، طبیعی است که با چنین شرایطی برنامه حضرت در عصر ظهور، سخت و دشوار خواهد بود، یعنی فشار زیادی به اعراب وارد خواهد کرد، گرچه حضرت از امکانات اعجازی هم استفاده می‌کنند.

شاهد این معنا این‌که در برخی از روایات ذیل جمله «علی العرب شدید» چنین آمده است: «ویل للعرب من شرّ قد اقترب»؛^۱ «وای بر عرب از شری که برای او نزدیک شده است». ممکن است که به جهت ترخم بر آن‌ها باشد.

فهرست منشورات مسجد مقدس جمکران

- ۱ قرآن کریم / چهار رنگ - گلاسه رحلی / خط نیریزی / الهی قمشہ‌ای
- ۲ قرآن کریم / (وزیری، جیبی، نیم جیبی) / خط نیریزی / الهی قمشہ‌ای
- ۳ قرآن کریم / نیم جیبی (کیفی) / خط عثمان طہ / الهی قمشہ‌ای
- ۴ قرآن کریم / وزیری (ترجمہ زیر، ترجمہ مقابل) / خط عثمان طہ / الهی قمشہ‌ای
- ۵ قرآن کریم / وزیری (بدون ترجمہ) / خط عثمان طہ
- ۶ صحیفہ سجادیہ / ویرایش حسین وزیری / الهی قمشہ‌ای
- ۷ کلیات مفاتیح الجنان / عربی / انتشارات مسجد مقدس جمکران
- ۸ کلیات مفاتیح الجنان / (وزیری، جیبی، نیم جیبی) / خط افشاری / الهی قمشہ‌ای
- ۹ منتخب مفاتیح الجنان / (جیبی، نیم جیبی) / خط افشاری / الهی قمشہ‌ای
- ۱۰ منتخب مفاتیح الجنان / جیبی، نیم جیبی) / خط خاتمی / الهی قمشہ‌ای
- ۱۱ ارتباط با خدا / واحد تحقیقات
- ۱۲ آشنایی با چہارده معصوم (۱ و ۲) / شعرو رنگ آمیزی / سید حمید رضا موسوی
- ۱۳ آئینہ اسرار / حسین کریمی قمی
- ۱۴ آخرین پناہ / محمود ترجمی
- ۱۵ آخرین خورشید پیدا / واحد تحقیقات
- ۱۶ آقا شیخ مرتضی زاهد / محمد حسن سیف الہی

- ۱۷ آیین انتظار (مختصر مکیال المکارم) / واحد پژوهش
- ۱۸ از زلال ولایت / واحد تحقیقات
- ۱۹ اسلام‌شناسی و پاسخ به شبهات / علی اصغر رضوانی
- ۲۰ امامت، غیبت، ظهور / واحد پژوهش
- ۲۱ امامت و غیبت از دیدگاه علم کلام / علم الهدی / واحد تحقیقات
- ۲۲ امام رضا علیه السلام در رزمگاه ادیان / سهراب علوی
- ۲۳ امام‌شناسی و پاسخ به شبهات / علی اصغر رضوانی
- ۲۴ انتظار بهار و باران / واحد تحقیقات
- ۲۵ انتظار و انسان معاصر / عزیز الله حیدری
- ۲۶ اهمیت اذان و اقامه / محمد محمدی اشتهاردی
- ۲۷ با اولین امام در آخرین پیام / حسین ایرانی
- ۲۸ بامداد بشریت / محمد جواد مروّجی طبسی
- ۲۹ بهتر از بهار / کودک / شمس (فاطمه) وفانی
- ۳۰ پرچمدار نینوا / محمد محمدی اشتهاردی
- ۳۱ پرچم هدایت / محمد رضا اکبری
- ۳۲ تاریخ امیر المؤمنین علیه السلام / دو جلد / شیخ عباس صفایی حائری
- ۳۳ تاریخ پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله / دو جلد / شیخ عباس صفایی حائری
- ۳۴ تاریخچه مسجد مقدس جمکران / (فارسی، عربی، اردو، انگلیسی) / واحد تحقیقات
- ۳۵ تاریخ سید الشهداء علیه السلام / شیخ عباس صفایی حائری
- ۳۶ تجلیگاه صاحب الزمان علیه السلام / سید جعفر میرعظیمی

حسین علی پور	۳۷ جلوه‌های پنهانی امام عصر علیه السلام
حسین گنجی	۳۸ چهارده گفتار ارتباط معنوی با حضرت مهدی علیه السلام
سید صادق سیدنژاد	۳۹ چهل حدیث / امام مهدی علیه السلام در کلام امام علی علیه السلام
محمد محمدی اشتهاوردی	۴۰ حضرت مهدی علیه السلام فروغ تابان ولایت
محمد حسین فهیم‌نیا	۴۱ حکمت‌های جاوید
واحد پژوهش	۴۲ ختم سوره‌های یس و واقعه
عباس حسینی جوهری	۴۳ خزائن الاشعار (مجموعه اشعار)
رضا استادی	۴۴ خورشید غایب (مختصر نجم الثاقب)
محمد علی مجاهدی (پروانه)	۴۵ خوشه‌های طلایی (مجموعه اشعار)
شیخ محمود عراقی میثمی	۴۶ دار السلام
حسن ارشاد	۴۷ داستان‌هایی از امام زمان علیه السلام
علی مهدوی	۴۸ داغ شقایق (مجموعه اشعار)
صافی، سبحانی، کورانی	۴۹ در جستجوی نور
شیخ عباس قمی / کمره‌ای	۵۰ در کربلا چه گذشت؟ (ترجمه نفس المهموم)
زهرا قزلقاشی	۵۱ دلشده در حسرت دیدار دوست
محمد حسین فهیم‌نیا	۵۲ دین و آزادی
احمد علی طاهری ورسی	۵۳ رجعت
محمد حسن سیف‌اللهی	۵۴ رسول ترک
سید محسن خرازی	۵۵ روزنه‌هایی از عالم غیب
واحد تحقیقات	۵۶ زیارت ناحیه مقدسه

- ۵۷ سحاب رحمت عباس اسماعیلی یزدی
- ۵۸ سرود سرخ انار الهه بهشتی
- ۵۹ سقا خود تشنه دیدار طهورا حیدری
- ۶۰ سلفی‌گری (وهایت) و پاسخ به شبهات علی اصغر رضوانی
- ۶۱ سیاحت غرب آقا نجفی قوچانی
- ۶۲ سیمای امام مهدی علیه السلام در شعر عربی دکتر عبد اللهی
- ۶۳ سیمای مهدی موعود علیه السلام در آئینه شعر فارسی محمد علی مجاهدی (پروانه)
- ۶۴ شرح زیارت جامعه کبیره (ترجمه الشمس الطالعه) محمد حسین نائیجی
- ۶۵ شمس وراء السحاب / عربی السید جمال محمد صالح
- ۶۶ ظهور حضرت مهدی علیه السلام سید اسد الله هاشمی شهیدی
- ۶۷ عاشورا تجلی دوستی و دشمنی سید خلیل حسینی
- ۶۸ عریضه نویسی سید صادق سیدنژاد
- ۶۹ عطر سبب حامد حجتی
- ۷۰ عقد الدرر فی أخبار المنتظر علیه السلام / عربی المقدس الشافعی
- ۷۱ علی علیه السلام مروارید ولایت واحد تحقیقات
- ۷۲ علی علیه السلام و پایان تاریخ سید مجید فلسفیان
- ۷۳ غدیرشناسی و پاسخ به شبهات علی اصغر رضوانی
- ۷۴ غدیرخم (روسی، آذری لاتین) علی اصغر رضوانی
- ۷۵ فتنه وهایت علی اصغر رضوانی
- ۷۶ فدک ذوالفقار فاطمه علیها السلام سید محمد واحدی

- ۷۷ فروغ تابان ولایت / علی اصغر رضوانی
- ۷۸ فرهنگ اخلاق / عباس اسماعیلی یزدی
- ۷۹ فرهنگ تربیت / عباس اسماعیلی یزدی
- ۸۰ فرهنگ درمان طبیعی بیماری‌ها (بخش) / حسن صدری
- ۸۱ فوز اکبر / محمد باقر فقیه ایمانی
- ۸۲ کرامات المهدی علیه السلام / واحد تحقیقات
- ۸۳ کرامت‌های حضرت مهدی علیه السلام / واحد تحقیقات
- ۸۴ کمال الدین و تمام النعمة (دو جلد) / شیخ صدوق علیه السلام / منصور پهلوان
- ۸۵ کهکشان راه نیلی (مجموعه اشعار) / حسن بیاتانی
- ۸۶ گردی از رهگذر دوست (مجموعه اشعار) / علی اصغر یونسیان (ملتجی)
- ۸۷ گفتمان مهدویت / آیت الله صافی گلپایگانی
- ۸۸ گنجینه نور و برکت، ختم صلوات / مرحوم حسینی اردکانی
- ۸۹ مشکاة الانوار / علامه مجلسی علیه السلام
- ۹۰ مفرد مذکر غائب / علی مؤذنی
- ۹۱ مکیال المکارم (دو جلد) / موسوی اصفهانی / حائری قزوینی
- ۹۲ منازل الآخرة، زندگی پس از مرگ / شیخ عباس قمی علیه السلام
- ۹۳ منجی موعود از منظر نهج البلاغه / حسین ایرانی
- ۹۴ منشور نینوا / مجید حیدری فر
- ۹۵ موعودشناسی و پاسخ به شبهات / علی اصغر رضوانی
- ۹۶ مهدی علیه السلام تجسم امید و نجات / عزیز الله حیدری

- ۹۷ مهدی منتظر علیه السلام در اندیشه اسلامی / العمیدی / محبوب القلوب
- ۹۸ مهدی موعود علیه السلام، ترجمه جلد ۱۳ بحار - دو جلد / علامه مجلسی علیه السلام / ارومیه‌ای
- ۹۹ مهر بیکران / محمد حسن شاه‌آبادی
- ۱۰۰ مهربان‌تر از مادر / نوجوان / حسن محمودی
- ۱۰۱ میثاق منتظران (شرح زیارت آل یس) / سید مهدی حائری قزوینی
- ۱۰۲ ناپیدا ولی با ما / (فارسی، ترکی استانبولی، انگلیسی، بنگالا) / واحد تحقیقات
- ۱۰۳ نجم الثاقب / میرزا حسین نوری علیه السلام
- ۱۰۴ نجم الثاقب (دوجلدی) / میرزا حسین نوری علیه السلام
- ۱۰۵ نشانه‌های ظهور او / محمد خادمی شیرازی
- ۱۰۶ نشانه‌های یار و چکامه انتظار / مهدی علیزاده
- ۱۰۷ ندای ولایت / بنیاد غدیر
- ۱۰۸ نماز شب / واحد پژوهش مسجد مقدس جمکران
- ۱۰۹ نهج البلاغه / (وزیری، جیبی) / سید رضی علیه السلام / محمد دشتی
- ۱۱۰ نهج الکرامه گفته‌ها و نوشته‌های امام حسین علیه السلام / محمد رضا اکبری
- ۱۱۱ و آن که دیرتر آمد / الهه بهشتی
- ۱۱۲ واقعه عاشورا و پاسخ به شبهات / علی اصغر رضوانی
- ۱۱۳ وظایف منتظران / واحد تحقیقات
- ۱۱۴ ویژگی‌های حضرت زینب علیه السلام / سید نورالدین جزائری
- ۱۱۵ هدیه احمدیه / (جیبی، نیم جیبی) / میرزا احمد آشتیانی علیه السلام
- ۱۱۶ همراه با مهدی منتظر / مهدی فتلاوی / بیژن کرمی

- ۱۱۷ یاد مهدی علیه السلام محمد خادمی شیرازی
- ۱۱۸ یار غائب از نظر (مجموعه اشعار) محمد حجّتی
- ۱۱۹ ینابیع الحکمة / عربی - پنج جلد عباس اسماعیلی یزدی

جهت تهیه و خرید کتاب‌های فوق، می‌توانید با نشانی:

قم - صندوق پستی ۶۱۷، انتشارات مسجد مقدّس جمکران مکاتبه و یا با شماره تلفن‌های ۰۲۵۱-۷۲۵۳۳۴۰، ۷۲۵۳۷۰۰، تماس حاصل نمایید. کتاب‌های درخواستی بدون هزینه پستی برای شما ارسال می‌گردد.

سایر نمایندگی‌های فروش:

تهران: ۰۲۱-۶۶۹۲۸۶۸۷، ۶۶۹۳۹۰۸۳

یزد: ۰۳۵۱-۶۲۸۰۶۷۱-۲، ۶۲۴۶۴۸۹

فریدونکمار: ۰۱۲۲-۵۶۶۴۲۱۲-۱۴